

КОНТРАКТ ФУТБОЛІСТА ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

A PLAYER'S CONTRACT AS A SPECIAL FORM OF EMPLOYMENT CONTRACT

Чепис О.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Кекерчень М.І.

студент юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Статтю присвячено дослідженню контракту як форми трудового договору у футболі. Аналізуються умови та вимоги, яким обов'язково має відповідати такий контракт, а також правові наслідки порушення умов контракту та можливість одностороннього розірвання контракту.

Ключові слова: контракт, трудовий договір, трансфер, одностороннє розірвання контракту, футболіст, футбольний клуб (організація).

Статья посвящена исследованию контракта как формы трудового договора в футболе. Анализируются условия и требования, которым обязательно должен соответствовать такой контракт, а также правовые последствия нарушения условий контракта и возможность одностороннего расторжения контракта.

Ключевые слова: контракт, трудовой договор, трансфер, одностороннее расторжение контракта, футболист, футбольный клуб (организация).

The article is devoted to the study of the contract as a form of employment contract in football. The conditions and requirements that must necessarily correspond to such a contract, as well as the legal consequences of breach of contract conditions and the possibility of a unilateral termination of the contract, are analyzed.

Key words: contract, labor contract, transfer, unilateral cancellation of contract, football player, football club (organization).

Актуальність теми. Футбол як спортивна розважальна індустрія продовжує стрімко розвиватися, що виражається у фінансових інвестиціях у цю галузь. З одного боку, це призвело до стрімкого росту заробітної плати футболістів, а з іншого – до частого невиконання футбольними клубами своїх фінансових зобов'язань у країнах із нестабільною економікою. Саме необхідність законодавчого врегулювання трудових відносин у сфері спорту загалом та футболу зокрема зумовлює актуальність обраної тематики дослідження.

Стан дослідження. Теоретичну основу проведеного дослідження становлять праці вітчизняних та іноземних вчених: А.О. Полянського, О. Кампі, С. Пошулезного, Р. Періш, Ю.С. Сухой, В. Ламбрехта, М. Колуччі, Ж. Плана, М. Козіної та ін.

Метою статті є дослідження контракту як форми трудового договору у сфері футболу, визначення його поняття, істотних умов та практики укладення і розірвання.

Виклад основного матеріалу. Профільним нормативно-правовим актом, який регулює відносини у сфері спорту, є Закон України «Про фізичну культуру та спорт». У Розділі V цього Закону дається визначення різних напрямів діяльності у спорті: дитячий, дитячо-юнацький, резервний, спорт вищих досягнень, службово-прикладний, військово-прикладний, професійний спорт. Для глибшого розуміння тематики дослідження спочатку необхідно дати визначення професійного спорту. Так, згідно зі ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» професійний спорт – це комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний із підготовкою та проведенням видовищних спортивних змагань на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку [1].

Нині професійний спорт розглядається як один із напрямів підприємницької діяльності. Індустрія спорту становить 3,7% від сукупного ВВП 28 держав-членів ЄС загалом. Нині у сфері спорту зайнято 5,4% трудового ресурсу ЄС, тобто близько 15 млн осіб [2]. Це свідчить про те, що відносини у сфері спорту постійно розвиваються, а це, своєю чергою, зумовлює необхідність законодавчого врегулювання трудових відносин у цій сфері. Це питання є особливо актуальним для українського законодавства, де

у профільному Законі є лише одна стаття, яка регулює відносини у сфері професійного спорту. Відповідно до ч. 2 ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру та спорт» діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій [1]. Необхідно зазначити, що у цьому нормативно-правовому акті не дається визначення трудового договору спортсмена, а також його особливостей. Закон у ч. 7 ст. 37 містить лише положення, що центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, укладає трудовий договір (контракт) зі спортсменами та фахівцями штатної команди національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських та національних видів спорту. Кодекс законів про працю України також у повному обсязі не може регулювати трудові відносини у спорті, адже спортивна галузь має свою специфіку. У сфері футболу, наприклад, відносини між гравцем та клубом регулюються за допомогою нормативних правил та процедур, які встановлюються: на міжнародному рівні – Міжнародною федерацією футболу (FIFA); на континентальному рівні – Союзом європейських футбольних асоціацій (UEFA), Азійською футбольною конфедерацією в Азії та Австралії (AFC), Конфедерацією африканського футболу (CAF), Конфедерацією футбольних асоціацій Північної, Центральної Америки і Карибського регіону в Північній і Центральній Америці (CONCACAF), Південноамериканською футбольною конфедерацією в Південній Америці (CONMEBOL), Конфедерацією футболу Океанії (OFC); на національному рівні – Федерацією футболу України (ФФУ).

Відповідно до Регламенту зі статусу і трансферу футболістів, затвердженого ФФУ (далі Регламент), контракт – це форма трудової угоди між професійним футбольним клубом та його працівником з усіма додатками, змінами і доповненнями, укладеної відповідно до законодавства

України та цього Регламенту з метою участі у змаганнях [3]. Під професійним футбольним клубом необхідно розуміти юридичну особу зі статусом суб'єкта господарювання, створена з метою участі в змаганнях із футболу під егідою ФФУ.

Слід зазначити, що укладання контракту дає змогу більш чітко конкретизувати специфічні відносини у сфері спорту, ніж звичайний трудовий договір, адже він поєднує у собі положення, які регулюються як трудовим законодавством (наприклад, забезпечення умов праці, оплата праці тощо), так і цивільним законодавством (наприклад, штрафні санкції за порушення умов контракту, за одностороннє розірвання контракту).

У науковій літературі можна знайти 2 найбільш поширені точки зору на правову природу контракту між спортивним клубом і професійним спортсменом: 1) ці відносини мають регулюватися трудовим законодавством, 2) ці відносини мають регулюватися цивільним законодавством.

Так, М.О. Ткалич вважає, що в основі відносин між спортивним клубом і професійним спортсменом лежить не трудовий договір, а цивільно-правовий договір виконання робіт, відповідно до якого одна сторона (виконавець) зобов'язується виконувати тренувальну діяльність із метою набуття навичок, що дають змогу досягти високих результатів у спортивних змаганнях, а інша сторона (замовник) бере на себе обов'язок оплатити ці роботи за отримання права користування досягнутими спортсменами результатами. Отже, відносини контракування у спорті потребують регулювання інструментами цивільного права [4, с. 332].

Цю позицію підтримує також О.Я. Суха, яка дає визначення поняття контракту про спортивну діяльність як цивільно-правового договору, що є домовленістю спортивної організації та спортсмена-професіонала і за яким спортсмен-професіонал зобов'язується систематично на оплатній основі брати участь у тренувальній та змагальній діяльності з певного виду спорту, а спортивна організація зобов'язується створити всі належні умови для провадження такої діяльності і своєчасно виплачувати відповідну винагороду спортсмену-професіоналу [5, с. 11].

М.В. Козіна підтримує іншу точку зору, за якою ці відносини мають регулюватися нормами трудового права. Так, вона зазначає, що професійний спорт як діяльність, що є роботою певного виду, виконується систематично, має певну мету (участь у змаганнях), відбувається за рахунок коштів роботодавця та з підляганням установленним правилам «трудового розпорядку» (збори, тренування, розпорядок дня, заборона вживати алкогольні напої тощо), за неї спортсмен отримує грошову винагороду, зумовлену особливостями виконуваної діяльності. Тому професійний спорт як наймана праця – це предмет трудового права, а отже, суспільні відносини, що виникають у процесі використання здібностей спортсменів до участі в змаганнях, мають бути об'єктом регулювання норм трудового законодавства [6, с. 428].

Якщо проаналізувати Регламент, то можна визначити такі вимоги до контракту як форми трудового договору у футболі:

- контракт укладається обов'язково у письмовій формі;
- він має відповідати «Мінімальним вимогам до стандартного контракту футболіста-професіонала, визначеним угодою між УЄФА, ЄФПЛ, АЕК і Європейського дивізіону ФІФПро від 19 квітня 2012 р.»;
- контракт має містити положення типової форми контракту та чітку фіксовану суму заробітної плати;
- він не може укладатися на строк менше, ніж на 6 місяців та більше, ніж 5 років;
- контракт має містити права та обов'язки сторін;
- контракт із неповнолітнім може укладатися на строк, який не перевищує 3 років;

- він має складатися із належним чином пояснених термінів та визначень (якщо вони чітко не визначені в контракті, то вважається, що вони відповідають значенням таких термінів у статутах і положеннях ФІФА та УЄФА);

- контракт має укладатися в 3 примірниках, які реєструються у професійній лізі та/або національній асоціації;

- у ньому зазначаються ім'я, прізвище, дата народження, громадянство (-а), а також повна адреса місця проживання гравця;

- у ньому має бути зазначено повна офіційна назва клубу (включаючи реєстраційний номер) та його повна адреса, а також ім'я, прізвище та адреса особи, яка представляє клуб відповідно до наданих повноважень (контракт може укладатися лише клубом);

- у контракті визначається точна дата початку дії (день/місяць/рік) та закінчення (день/місяць/рік);

- контракт має містити положення про врегулювання трудових відносин гравця відповідно до національного законодавства країни, де зареєстрований клуб, а також правил ФІФА;

- у разі необхідності у ньому мають бути вказані додаткові особи, які задіяні в обговоренні або укладенні такого контракту (наприклад, батьків/опікунів неповнолітнього, ім'я юридичного представника гравця, ліцензованого посередника гравця, перекладача) [3].

Відповідно до ст. 8 Регламенту футболісти-професіонали та інші фахівці, зараховані до штату команди, обов'язково оформляють свої трудові відносини шляхом укладання контракту в письмовій формі тільки з професійним клубом відповідно до законодавства України про працю, вимог статутних і регламентних документів ФІФА, УЄФА, ФФУ та відповідних асоціацій [3].

Важливим питанням у футболі є укладення першого професійного контракту футболіста з професіональним клубом. Нині відомі різні підходи до залучення найбільш талановитих молодих гравців до своєї команди. Так, професійні клуби можуть запропонувати укласти професійний контракт або передпрофесійний (він забезпечує правовий зв'язок між клубом та гравцем, але за ним прописується менша заробітна плата). Застосовується також практика підписання аматорських контрактів, наприклад учнівський (scholarship) контракт, за яким гравець може отримувати стипендію, а також забезпечується розвиток футбольних навичок гравця, поєднаний з отриманням повної загальної середньої освіти [8, с. 883]. Такі контракти можуть укладатися, якщо це прямо передбачено нормативними документами відповідної національної футбольної федерації. Зазвичай вони укладаються через те, що клуб фінансово не може запропонувати всім гравцям укласти професійний контракт. При цьому необхідно розуміти, що такий контракт не може забезпечити можливість отримання компенсації футбольним клубом за розірвання контракту, а також компенсаційних виплат за спортивну підготовку гравця. Цього можна уникнути, якщо трудові відносини між сторонами врегульовані професійним контрактом. Саме тому важливо правильно визначити статус гравця: є він професіоналом чи аматором.

Відповідно до ст. 4 Регламенту професіонал – це футболіст, який уклав письмовий контракт фз професійним клубом та отримує за свою діяльність у футболі винагороду, що перевищує його фактичні витрати [3].

Розглянемо кілька справ Спортивного арбітражного суду (CAS) з приводу необхідності правильного визначення статусу гравця для отримання компенсаційних виплат за розірвання контракту або за підготовку футболіста.

Справа М. Троста (Magnus Troest). У 2003 р. М. Трост підписав scholarship agreement з ФК «Астон Вілла» строком на 3 роки. Колишній клуб гравця ФК «Б.93 Копенгаген» вимагав виплатити компенсацію за підготовку футболіста. ФК «Астон Вілла» не погоджувалася з даною

вимогою і заявила, що згідно зі ст. 20 Регламенту ФІФА зі статусу і трансферу футболістів плата за підготовку футболіста виплачується лише після підписання професійного контракту. Суть справи полягала у тому, чи має компенсацію за підготовку футболіста сплачуватися його новим клубом. CAS, розглядаючи цю справу у п. 38 рішення CAS 2006/A/1177 *Aston Villa FC v. B.93 Copenhagen* (28 Маю, 2007), зазначив, що відносини між М. Трост та ФК «Астон Вілла» є професійними, а не аматорськими, оскільки гравець отримував винагороду, яка перевищувала компенсацію фактичних витрат, пов'язаних із його футбольною діяльністю. Отже, було затверджено правило, згідно з яким критерієм визначення статусу гравця є не підписання контракту, а сума грошових коштів, яка сплачується клубом гравцеві. Оскільки було визнано, що гравець був не аматором, CAS дійшов висновку, що ФК «Астон Вілла» порушила право ФК «Б.93 Копенгаген» на отримання компенсації за підготовку футболіста [9].

З цієї позиції цікавою є справа стосовно переходу Ж. Піке з ФК «Барселона» до ФК «Манчестер Юнайтед» у 2004 р. Суть справи полягала в тому, що 15-річний гравець разом із батьками підписали аматорський контракт, а також попередній контракт, який розглядався як додаток до проекту трудового договору (контракту про спортивну діяльність) із ФК «Барселона». Аматорський контракт був підписаний строком на 5 років. У ньому містилося положення про те, що ФК «Барселона» отримує визначену у договорі компенсацію у разі одностороннього розірвання договору з боку гравця, а також у разі його приєднання до іншого футбольного клубу. Якщо футболіст розірве договір без згоди контрагента, то ФК «Барселона» зберігає за собою право на притримання міжнародного трансферного сертифікату. Сторони також зобов'язувалися підписати трудовий договір після настання будь-яких передбачених аматорським контрактом умов. Попередній контракт передбачав укладення майбутнього контракту про спортивну діяльність на строк не більше 5 років із моменту настання умов, передбачених в аматорському контракті, а також передбачав наслідки, які настануть у разі відмови підписати трудовий договір будь-якою зі сторін. 1 липня 2004 р. Ж. Піке уклав контракт із ФК «Манчестер Юнайтед». У своєму рішенні CAS дійшов висновку, що відповідно до аматорського контракту винагорода, яка пропонувалася гравцю, не перевищувала фактичних витрат, понесених гравцем через свою футбольну діяльність. Всі елементи цього контракту підтверджують, що він полягав у встановленні відносин аматорського футболу між гравцем та ФК «Барселона», також було встановлено, що гравець був ще занадто молодим, щоб, відповідно до іспанського трудового законодавства, вступати у трудові відносини. CAS звернув увагу на те, що сам попередній контракт не змінював аматорський статус гравця, оскільки він не містив жодного елемента, який б підтверджував професійний статус гравця відповідно до Положень ФІФА. CAS у п. 44 цього рішення звернув увагу на те, що сам факт письмової угоди не є достатнім для того, щоб застосовувати Положення ФІФА стосовно стабільності контрактів [10].

Регламент ФФУ зі статусу та трансферу футболістів у ст. 8 передбачає таку процедуру укладення контракту: футболісти-професіонали, тренери, а також інші фахівці, зараховані до штату команди, обов'язково мають оформляти свої трудові відносини шляхом укладання контракту в письмовій формі тільки з професійним клубом. Кожна сторінка контракту підписується сторонами. Додатки, зміни та доповнення до контракту, які є невід'ємною його частиною, а також записи та виправлення за текстом контракту мають силу та можуть братися до уваги виключно за умови, що вони у кожному випадку датовані, засвідчені підписами сторін і завірені печаткою клубу. Клуб несе відповідальність за правильність оформлення

контракту з футболістом, тренером або іншим футбольним фахівцем. Контракт, який укладається з футболістом-професіоналом, тренером або іншим фахівцем, зарахованим у штат команди, завіряється печаткою клубу і надається ФФУ відповідно до вимог процедури реєстрації протягом 15 днів із моменту його укладення: 1) перший примірник контракту повертається клубу; 2) другий примірник контракту клуб зобов'язаний видати футболісту-професіоналу/тренеру/іншому фахівцю; 3) третій примірник контракту залишається у відповідній асоціації для обліку; 4) футболіст, контракт якого не відповідає законодавству України та «Мінімальним вимогам до стандартного контракту футболіста-професіонала, визначеним угодою між УЄФА, ЄФПЛ, АЄК і Європейського дивізіону ФІФПро від 19 квітня 2012 року» та не містить положення типової форми контракту, не може бути зареєстрований ФФУ та заявлений відповідною асоціацією/лігою.

Клуб надає ФФУ інформацію щодо змін умов контракту протягом 15 днів із моменту їх впровадження. До клубу, який не видав футболістові/тренерові/іншому фахівцеві, зарахованому до штату команди, примірник контракту (з його додатками) застосовуються санкції [3].

Зміст контракту становлять умови, які визначають права та обов'язки сторін. Оскільки ми розглядаємо контракт як форму трудового договору у футболі, то права і обов'язки сторін, згідно з п. 2 ст. 8 Регламенту, мають обов'язково відповідати «Мінімальним вимогам до стандартного контракту футболіста-професіонала, визначеним угодою між УЄФА, ЄФПЛ, АЄК і Європейського дивізіону ФІФПро від 19 квітня 2012 року», містити положення типової форми контракту та чітку фіксовану суму заробітної плати. Відповідно до цих вимог контракт визначає обов'язки гравця перед Клубом: 1) грати у матчах на межі можливостей; 2) брати участь у тренуваннях та підготовці до матчів відповідно до вказівок наставника (Головного тренера); 3) вести здоровий спосіб життя та підтримувати високий рівень спортивної форми; 4) виконувати вказівки посадових осіб Клубу (обґрунтовані; наприклад проживати там, де вимагає Клуб); 5) відвідувати клубні заходи (як спортивні, так і комерційні); 6) виконувати правила Клубу (у відповідних випадках – Дисциплінарні положення Клубу, про які належним чином повідомлено Гравцеві до підписання Контракту); 7) поводитися належним чином з особами, що беруть участь у матчах і тренуваннях, вивчати правила гри та їх дотримуватися, приймати рішення офіційних осіб матчу; 8) утримуватися від участі в інших футбольних змаганнях, іншої діяльності або потенційно небезпечної діяльності, яка не схвалена Клубом та не покривається страховкою Клубу; 9) дбати про майно Клубу та повертати його після закінчення Контракту; 10) негайно сповістити Клуб про хворобу або нещасний випадок, не застосовувати будь-якого лікування без попереднього повідомлення клубного лікаря (крім невідкладних випадків) та надавати медичну довідку про непрацездатність [3].

Футбольний клуб може прописати й інші обов'язки, адже цей перелік не є вичерпним. До прикладу, ФК «Барселона» прописав пункт про заборону кусатися у контракті з Луїсом Суаресом. Якщо ж він не зможе впоратися зі своїми емоціями, буде змушений сплатити чималий штраф. ФК «Сандерленд» у контракті з Стефаном Шварцем прописав пункт про заборону польотів у космос. Ця умова була прописана через інформацію про те, що гравець насправді думав придбати собі політ у космос [11].

Вищезгадані вимоги також встановлюють, що контракт визначає наведені нижче обов'язки клубу перед гравцем.

І. Всі фінансові обов'язки Клубу: 1) зарплата (регулярна; за тиждень; за виконану роботу); 2) інші фінансові переваги (бонуси; винагороди за набутий досвід, міжнародні виступи). З цієї точки зору цікавим є контракт М. Балотеллі з ФК «Ліверпуль», в якому була прописана

винагорода за гарну поведінку у розмірі 1 млн фунтів. Додатково до нього було сформульовано таку умову отримання цієї винагороди: «Якщо протягом кожного сезону терміну дії цього контракту гравець не буде видалений із поля з і більше разів через грубу поведінку, пльовки, використання образливих та нецензурних виразів, непристойних жестів і незгоду з рішенням арбітрів, то 30 червня наприкінці кожного сезону він отримає винагороду в розмірі 1 млн фунтів». Також контракт М. Балотеллі передбачав бонус у розмірі 50 000 фунтів за кожен гол, забитий після перших п'яти (у АПЛ та Лізі Європи УЄФА) [12]; 3) інші переваги (нефінансові: автомобіль, житло тощо). Яскравим прикладом, який характеризує це положення, є контракт між Д. Рейна та ФК «Армінія» (Білефельд), за яким клуб зобов'язувався за кожен рік його виступів за цей футбольний клуб будувати йому будинок, але футболіст не уточнив у цьому контракті розмір будинку, а також матеріали, з яких він має будуватися. Так, наприкінці свого контракту футболіст отримав свій будинок, але він був побудований із ЛЕГО [11]; 4) страхування здоров'я та медичне страхування від нещасних випадків та хвороб (обов'язкові за законом) і виплата заробітної плати в період непрацездатності; 5) відрахування в пенсійний фонд / на соціальне забезпечення (обов'язкові відповідно до закону або колективного договору); 6) відшкодування збитків, яких зазнав гравець.

II. У контракті необхідно визначити валюту, суму, дату виплати кожної суми та спосіб оплати.

III. Контракт також регулює фінансові наслідки у разі суттєвих змін у доходах клубу.

IV. Контракт забезпечує захист трудових вправ неповнолітніх.

V. Клуб та гравець узгоджують виплату податків відповідно до національного законодавства.

VI. Контракт визначає оплачувану відпустку. Мінімальний термін становить 4 тижні за кожен 12-місячний період.

VII. Контракт містить положення із захисту прав людини та захисту гравця від дискримінації.

VIII. Контракт пояснює політику клубу щодо здоров'я і безпеки гравця.

IX. Контракт також регулює ведення належного конфіденційного обліку травм [3].

Контракт як особлива форма трудового договору у футболі є яскравим відображенням специфіки спорту. Так, у ньому можуть прописуватися положення, які не є характерними для інших видів діяльності. Професійні футболісти часто у своїх контрактах прописують право на одностороннє розірвання договору у будь-який момент. Розрізняють 2 види таких пунктів: «клаузула» та *release clause*. Ці два пункти є дуже схожими. Це можна пояснити тим, що *release clause* з'явився на основі «клаузули». Саме поняття «клаузула» з'явилося у 1985 р. в Іспанії і вперше було зафіксовано у Королівському указі 1006/1985 від 26 червня 1985 р. (щодо регулювання зайнятості професійних спортсменів), де було зазначено, що включення пункту викупу в контракти між іспанськими футбольними клубами та їх гравцями є обов'язковим. Перевагою цього пункту є те, що сторони наперед визначають суму компенсації і фіксують її в контракті, де сторони погоджуються надати гравцю змогу розірвати в односторонньому порядку контракт у будь-який момент і без поважної причини, тобто також протягом захищеного періоду, що позбавляє змоги застосувати до гравця спортивні санкції за передчасне припинення дії цього договору [13]. Отже, за «клаузулою» гравець має самостійно викупити свій контракт. Футбольний клуб, який бажає придбати гравця, має перевести цю суму на рахунок гравця, а він, своєю чергою, має перевести кошти на рахунок клубу, з яким він має чинний контракт. Але варто зазначити, що цей пункт є дуже затратним, оскільки передача

коштів гравцеві як винагорода підлягає оподаткуванню. Тому футбольні клуби зазвичай вдаються до компромісу, за яким вони отримують трансферну виплату за перехід гравця у розмірі «клаузули», яка зазначена у контракті, або навіть більшу суму, і оформляється цей перехід у вигляді простого трансферного контракту. *Release clause*, своєю чергою, передбачає встановлення у контракті гравця суми компенсації за дострокове його розірвання, яка сплачується потенційним покупцем (футбольним клубом). Особливістю цього пункту є те, що гравець може вільно вести перемовини з новим роботодавцем щодо умов особистого контракту, якщо футбольний клуб офіційно запропонував мінімальну суму, прописану як *release clause*, не побоюючись застосування спортивних санкцій.

Положення розділу IV Регламенту ФІФА зі статусу та трансферу гравців ґрунтуються на основному принципі договірності права – *pacta sunt servanda*, адже Регламент має на меті забезпечення поваги до контракту, який укладається між гравцем та клубом за взаємною згодою, обома сторонами. Тому контракт між гравцем та клубом може бути скасованим тільки після завершення терміну його дії або за взаємною згодою. Одностороннє розірвання контракту без обґрунтування, особливо впродовж так званого захищеного періоду, рідше засуджується.

Відповідно до ст. 14 Регламенту ФІФА зі статусу та трансферу гравців дія контракту може бути припинена кожною стороною без будь-яких наслідків (виплата компенсації або накладення спортивних санкцій) за наявності обґрунтованої причини. Визначення обґрунтованої причини та її наявність встановлюється відповідно до обставин кожного конкретного випадку. Насправді поведінка, що суперечить умовам трудового договору, ще не може бути достатнім обґрунтуванням для скасування контракту. Проте, якщо такі порушення продовжуються протягом тривалого часу, або якщо велика кількість порушень накопичується впродовж певного періоду часу, то найбільш вірогідно, що порушення контракту сягнуть того рівня, який буде достатнім, щоб сторона, що страждає внаслідок порушень, мала право розірвати контракт в односторонньому порядку. У разі підтвердження обґрунтування компетентним органом сторона, що розірвала контракт із поважної причини, не має сплачувати компенсацію або піддаватися спортивним санкціям. Інша сторона, відповідальна за виникнення причини розірвання контракту, має сплатити компенсацію та відшкодувати збитки, спричинені передчасним розірванням контракту, а також до неї можуть бути застосовані спортивні санкції [14, с. 22–23].

Яскравим прикладом, який розкриває це положення, є справа *Galatasaray SK v. Frank Ribery & Olympique de Marseille* (CAS 2006/A/1180, award of 24 April 2007). У цій справі CAS мав визначити, чи має гравець право розірвати контракт в односторонньому порядку відповідно до ст. 14 Регламенту ФІФА зі статусу та трансферу гравців. Франк Рібєрі розірвав свій контракт в односторонньому порядку зі СК «Галатасарай» у червні 2005 р., оскільки не отримував заробітну плату відповідно до умов договору протягом 4 місяців (сума збитків становила на період червня 2005 р. – 262 000 євро). Палата з вирішення спорів ФІФА задовольнила позов гравця, посиляючись на недобросовісне виконання роботодавцем своїм контрактних зобов'язань. Це рішення у порядку апеляції було прийнято також і CAS [15].

Регламент ФІФА зі статусу та трансферу гравців передбачає також змогу розірвати контракт за спортивним обґрунтуванням. Так, визнаний професіонал, що впродовж сезону виступав менше, ніж у 10% офіційних матчів, в яких брав участь його клуб, може достроково припинити дію свого контракту за спортивним обґрунтуванням. Оцінюючи такі справи, варто приділяти належну увагу матеріальному становищу гравця. Наявність спортивних обґрунтувань встановлюється у кожному випадку окремо.

У такому разі спортивні санкції не накладають, хоча компенсація їй може підлягати виплаті. Професіонал може припинити дію свого контракту із цієї причини лише впродовж 15 днів після останнього професійного матчу сезону за участю клубу, в якому він був зареєстрований [16].

Для того щоб гравець міг заявити про спортивне обґрунтування одностороннього розірвання контракту, необхідне виконання двох обов'язкових умов: по-перше, гравець повинен мати статус визнаного професіонала; по-друге, футболіст має виступати менше, ніж у 10% офіційних матчів, у яких брав участь його клуб.

Регламент ФІФА не містить визначення поняття «визнаний професіонал». Тому орган, який розглядає справу в кожному конкретному випадку, має на власний розсуд інтерпретувати це поняття. Якщо спортивний орган приймає рішення, що спортивного обґрунтування немає, то вважається, що контракт був припинений відповідно до ст. 17 Регламенту ФІФА зі статусу та трансферу гравців. Головну роль у такій оцінці можуть відігравати такі фактори: позиція гравця на полі, будь-які травми або дискваліфікації, отримані гравцем, які завадили грати йому протягом певного проміжку часу, а також будь-які ситуації, які можуть виправдати зі спортивної точки зору те, що гравця не випускали на поле регулярно [14, с. 24].

Варто зазначити, що є змога односторонньо розірвати контракт без обґрунтованої причини. Так, відповідно до ст. 17 Регламенту ФІФА зі статусу та трансферу гравців, у разі припинення дії контракту без обґрунтованої причини застосовуються такі положення:

1. *у всіх випадках сторона-порушник виплачує компенсацію.* За умови дотримання положень ст. 20 і додатка 4 щодо компенсації за підготовку, якщо тільки в контракті не передбачається інше, компенсація за порушення умов контракту розраховується з огляду на закони відповідної країни, специфіку спорту, а також будь-яких інші об'єктивні критерії. До таких критеріїв, зокрема, зараховані винагорода й інші привілеї, що належать гравцеві за чинним контрактом і/або новим контрактом, залишок терміну дії чинного контракту – максимум до 5 років, платежі й видатки, сплачені або понесені колишнім клубом (з амортизацією на термін дії контракту), а також те, чи припадає порушення контракту на захищений період;

2. *право на одержання компенсації третій стороні не може надаватися.* Якщо від професіонала вимагається виплата компенсації, то професіонал і його новий клуб несуть солідарну відповідальність за здійснення виплати. Сума може бути зазначена в контракті або погоджена сторонами;

3. *крім зобов'язання по виплаті компенсації, на будь-якого гравця, що порушив контракт впродовж захищеного періоду, накладають також спортивні санкції.* Такою санкцією є обмеження на його право виступати в офіційних матчах строком у чотири місяці. За наявності обтяжуючих обставин обмеження діє протягом шести місяців. У всіх випадках такі спортивні санкції набувають чинності з початку наступного сезону нового клубу [16].

Захищений період – це період, який складається з трьох повних сезонів або трьох років залежно від того, що з перерахованого настає в першу чергу, після набуття чинності контракту, якщо такий контракт було укладено до 28-го дня народження футболіста професіонала, або період, який складається з двох повних сезонів або двох років залежно від того, що з перерахованого настає в першу чергу, після набуття чинності контракту, якщо такий контракт було укладено після 28-го дня народження футболіста-професіонала [3];

4. *крім зобов'язання по виплаті компенсації, на будь-який клуб, що порушує контракт або провокує порушення контракту впродовж захищеного періоду, накладаються спортивні санкції.* При цьому вважається, якщо тільки не буде доведено іншого, що будь-який клуб, що

підписав контракт із професіоналом, який припинив дію свого контракту без обґрунтованої причини, схилив цього професіонала до порушення контракту. Клубу буде заборонено реєструвати будь-яких нових гравців – на національному або міжнародному рівні – впродовж двох реєстраційних періодів;

5. *будь-яка особа, що підпадає під дію Статуту ФІФА й регламентів ФІФА (офіційні особи клубу, агенти гравців, гравці тощо), яка діє таким чином, щоб спровокувати порушення контракту між професіоналом і клубом задля полегшення переходу гравця, піддається санкціям [16].*

Цікавою з цієї точки зору є справа Вебстера, яка за своїм значенням у регулюванні трансферних відносин у футболі може бути прирівняною до справи Босмана. Суть новели полягала у тому, що гравець може розірвати контракт в односторонньому порядку з футбольним клубом після того, як завершиться «захищений період», із подальшою виплатою компенсації з боку гравця, розмір якої визначається залежно від розміру заробітної плати, але до гравця при цьому не застосовуються спортивні санкції.

Контракт Е. Вебстера з ФК «Хартс» завершувався 30 червня 2007 р., тому йому було запропоновано продовжити строк його дії ще на 2 роки. Пропозиція не була прийнята, оскільки сам гравець та його агент вважали її неприйнятною. Це призвело до різкої критики гравця у ЗМІ з боку власника ФК «Хартс» В. Романова, а також до відсторонення гравця від тренувань з основною командою. У травні 2006 р. гравець повідомив футбольний клуб про намір розірвати контракт в односторонньому порядку відповідно до ст. 17 Регламенту ФІФА зі статусу та трансферу гравців. Тим часом гравець підписав контракт із ФК «Віган Атлетік» без сплати будь-якої трансферної вартості. ФК «Хартс» звернувся до Палати з вирішення спорів ФІФА з вимогою про застосування спортивних санкцій до гравця, а також сплату компенсації у розмірі 5 037 311 фунтів стерлінгів. Палата з вирішення спорів ФІФА задовольнила вимоги ФК «Хартс», а також визнала, що гравець розірвав контракт в односторонньому порядку без обґрунтування, але поза захищеним періодом. Компенсація була встановлена у розмірі 625 000 фунтів стерлінгів, з урахуванням, на думку Палати, того, що обмеження компенсації до залишкової вартості контракту (199 976 фунтів стерлінгів) не буде достатнім для забезпечення принципу контрактної стабільності, оскільки це може призвести до практики масового розірвання контрактів відповідно до ст. 17 Регламенту. Палата вважала, що також необхідно враховувати й інші фактори, як-от час, який гравець провів у футбольному клубі, та внесок клубу в розвиток гравця як професійного спортсмена. Ці обґрунтування були виправдані з посиланням на положення, що містяться у ст. 17 Регламенту. У травні 2007 р. гравець та ФК «Віган Атлетік» подали апеляційну скаргу до CAS на те, що Палата з вирішення спорів неправильно застосувала ст. 17 Регламенту, визначаючи компенсацію, а також не пояснила, яким чином розмір компенсації має становити 625 000 фунтів стерлінгів. CAS погодився з доводами сторін щодо нездатності Палати з вирішення спорів ФІФА обґрунтувати розмір компенсації і на підставі цього скасував рішення Палати. CAS також встановив розмір компенсації на рівні залишкової вартості контракту – 150 000 фунтів стерлінгів [17].

Висновки. Трудові відносини у сфері спорту між професійним спортсменом та спортивним клубом регулюються за допомогою контракту, який виступає формою трудового договору. Саме цей документ виступає інструментом захисту прав спортсмена під час виникнення трудових спорів. Відповідно до Регламенту зі статусу і трансферу футболістів, затвердженого ФФУ, контракт – це форма трудової угоди між професіональним клубом та його працівником з усіма додатками, змінами і допо-

вненнями, укладеної відповідно до законодавства України та цього регламенту з метою участі у змаганнях. При цьому необхідно розуміти, що контракт регулює трудові відносини між гравцем та футбольним клубом відповідно до національного законодавства країни, де зареєстрований клуб, а також відповідно до правил ФІФА. За порушення умов, які прописані у контракті, футбольний клуб може застосувати до гравця санкції як фінансового, так і спортивного характеру. Характерною особливістю регулювання трудових відносин у сфері футболу є те,

що спори стосовно цих відносин мають розглядатися в позасудовому порядку. Так, відповідно до Типової форми контракту між Професійним футбольним клубом та Футболістом-професіоналом (затвердженої Виконавчим комітетом ФФУ 3 липня 2014 р.) [3], сторони зобов'язані утримуватися від вирішення спорів між собою в судах загальної юрисдикції. Вони зобов'язані звертатися до спеціальних арбітражних органів – Палати з вирішення спорів ФФУ та CAS (Спортивний арбітражний суд, м. Лозанна, Швейцарія).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 13.07.2018).
2. International Sports Law: An introductory Guide. URL: https://books.google.com.ua/books?id=WYwwDwAAQBAJ&pg=PA62&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 13.07.2018).
3. Регламент Федерації футболу України зі статусу і трансферу футболістів. URL: <https://ffu.ua/files/biblioteka/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D0%A4%D0%A4%D0%A3%20%D0%B7%D1%96%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81%D1%83%202016.pdf> (дата звернення: 14.07.2018);
4. Ткалич М.О. Правова природа та особливості укладання контракту про спортивну діяльність. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 51. С. 326–333.
5. Суха Ю.С. Цивільно-правові договори у сфері професійного спорту : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2014. 20 с.
6. Козіна М.В. Професійна діяльність спортсменів як об'єкт правового регулювання нормами трудового законодавства. *Публічне право*. 2012. № 4(8). С. 424–429.
7. Mr. sc. Andrijana Bilić: CONTRACTUAL STABILITY VERSUS PLAYERS MOBILITY. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/111695> (дата звернення: 15.07.2018).
8. CAS 2006/A/1177 Aston Villa FC v. B.93 Copenhagen (28 May, 2007). URL: https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/CAS%202006-A-1177%20AVFC%20v%20B93C%20Award.pdf (дата звернення: 15.07.2018).
9. CAS 2004/A/691 FC Barcelona SAD v. Manchester United FC (9 February, 2005). URL: https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/CAS%202004-A-691%20FCB%20SAD%20v%20MUFC%20Award.pdf (дата звернення: 15.07.2018).
10. Топ-10 найбільш дивних пунктів у контрактах футболістів. URL: <http://isport.ua/football/europe/353024-top-10-samyh-strannyh-punktov-v-kontraktah-futbolistov> (дата звернення: 15.07.2018).
11. Mario Balotelli's £1 Million Good Behaviour Bonus. URL: <https://www.sports.legal/2016/12/mario-balotellis-1-million-good-behaviour-bonus/> (дата звернення: 15.07.2018).
12. The Neymar Transfer: An Analysis of Buy-Out Clauses – Part 1. URL: <https://www.sports.legal/2017/08/the-neymar-transfer-an-analysis-of-buy-out-clauses-part-1/> (дата звернення: 25.07.2018).
13. Коментар до Регламенту ФІФА зі статусу і трансферу гравців. URL: http://pfl.ua/docs/FIFA_Regl_Status&Transfer_comments.pdf (дата звернення: 25.07.2018).
14. CAS 2006/A/1180 Galatasaray SK v. Frank Ribéry & Olympique de Marseille (24 April, 2007). URL: https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/CAS%202006-A1180%20GSK%20v%20FR%20%26%20OM%20Award.pdf (дата звернення: 14.09.2018).
15. Регламент ФІФА зі статусу і трансферу гравців. URL: http://pfl.ua/docs/FIFA_Regl_Status&Transfer.pdf (дата звернення: 15.09.2018).
16. European Sports Law and Policy Bulletin. Contractual stability in football. URL: http://www.sportslawandpolicycentre.com/Bulletin%20I_2011.pdf (дата звернення: 27.09.2018).